Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2016. gada 30. jūnijā*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — LESD 20. un 21. pants — Direktīva 2004/38/EK — 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunkts — Regula (EEK) Nr. 1612/68 — 12. pants — Savienības pilsoņa ģimenes locekļu uzturēšanās tiesības — Savienības pilsoņa un trešās valsts valstspiederīgā laulība — Vardarbība ģimenē — Pēc Savienības pilsoņa izceļošanas notikusi šķiršanās — Tā trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās tiesību saglabāšana, kura aizgādībā ir pāra kopīgie bērni, kuri ir Savienības pilsoņi

Lieta C-115/15

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division)* (Apelācijas tiesa (Anglija un Velsa) (Civillietu palāta), Apvienotā Karaliste) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2015. gada 25. februārī un kas Tiesā reģistrēts 2015. gada 6. martā, tiesvedībā

Secretary of State for the Home Department

pret

NA ,

piedaloties

Aire Centre .

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētāja R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*] (referente), tiesneši A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*], Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], K. G. Fernlunds [*C. G. Fernlund*] un S. Rodins [*S. Rodin*],

ģenerāladvokāts M. Vatelē [*M. Wathelet*],

sekretārs K. Malaceks [*K. Malacek*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2016. gada 18. februāra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *NA* vārdā – *A. Gonzalez, solicitor, B. Asanovic, barrister*, kā arī *T. de la Mare, QC,*

— *Aire Centre* vārdā – *T. Buley, barrister*, un *R. Drabble, QC*, kurus pilnvarojusi *L. Barratt, solicitor,*

* Tiesvedības valoda – angļu.

— Apvienotās Karalistes valdības vārdā – *V. Kaye* un *M. Holt*, pārstāvji, kuriem palīdz *B. Kennelly* un *B. Lask*, *barristers*,

— Dānijas valdības vārdā – *C. Thorning* un *M. S. Wolff*, pārstāvji,

— Nīderlandes valdības vārdā – *M. Bulterman* un *C. Schillemans*, pārstāves,

— Polijas valdības vārdā – *B. Majczyna*, pārstāvis,

— Eiropas Komisijas vārdā – *M. Kellerbauer* un *M. Wilderspin*, kā arī *E. Montaguti* un *C. Tufvesson*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2016. gada 14. aprīļa tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt LESD 20. un 21. pantu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvas 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (OV 2004, L 158, 77. lpp., kā arī labojumi – OV 2004, L 229, 35. lpp., un OV 2005, L 197, 34. lpp.), 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunktu, kā arī Padomes 1968. gada 15. oktobra Regulas (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV 1968, L 257, 2. lpp.) 12. pantu.

2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp *Secretary of State for the Home Department* (iekšlietu ministrs) un Pakistānas pilsoni *NA* par šīs personas uzturēšanās tiesībām Apvienotajā Karalistē.

Atbilstošie tiesību akti

Savienības tiesības

Direktīva 2004/38

3 Atbilstoši Direktīvas 2004/38 preambulas 15. apsvērumam:

“Ģimenes locekļiem vajadzētu būt juridiski aizsargātiem, ja Savienības pilsonis nomirst, notiek šķiršanās, laulība tiek atzīta par spēkā neesošu vai reģistrētas partnerattiecības tiek izbeigtas. Tādēļ, lai pienācīgi ievērotu ģimenes dzīvi un cilvēka cieņu un dažos gadījumos novērstu tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, būtu jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka šādos apstākļos ģimenes locekļi, kas jau uzturas uzņēmējas dalībvalsts teritorijā, saglabā savas uzturēšanās tiesības vienīgi personisku iemeslu dēļ.”

4 Šīs direktīvas 2. pantā “Definīcijas” ir paredzēts:

“Šajā direktīvā:

1) “Savienības pilsonis” ir ikviena persona, kurai ir kādas dalībvalsts valstiskā piederība;

2) “ģimenes loceklis” ir:
a) laulātais;

[..]

3) “uzņēmēja dalībvalsts” ir dalībvalsts, uz kuru pārceļas Savienības pilsonis, lai īstenotu savas brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības.”

5 Minētās direktīvas 3. panta “Saņēmēji” 1. punktā ir noteikts:

“Šo direktīvu piemēro visiem Savienības pilsoņiem, kas pārceļas uz dzīvi vai uzturas dalībvalstī, kurai tie nav valstiski piederīgi, un uz viņu ģimenes locekļiem atbilstīgi 2. panta 2. punkta definīcijai, kuri tos pavada vai pārceļas kopā ar tiem.”

6 Šīs pašas direktīvas 7. panta “Tiesības uzturēties ilgāk nekā trīs mēnešus” 1. un 2. punkta redakcija ir šāda:

“1. Visiem Savienības pilsoņiem ir tiesības uzturēties citas dalībvalsts teritorijā ilgāk nekā trīs mēnešus, ja

a) viņi ir darba ņēmēji vai pašnodarbinātas personas uzņēmējā dalībvalstī; vai arī

b) viņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem, lai nekļūtu par uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā, un viņiem ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums uzņēmējā dalībvalstī; vai arī,

c)

— viņi ir reģistrēti privātā vai sabiedriskā iestādē, ko kreditē vai finansē uzņēmēja dalībvalsts, pamatojoties uz saviem tiesību aktiem vai administratīvo praksi, lai apmeklētu mācības, tostarp arodmācības, un

— viņiem ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums uzņēmējā dalībvalstī un viņi, iesniedzot deklarāciju vai pēc savas izvēles izmantojot līdzvērtīgus paņēmienus, pierāda attiecīgajai valsts iestādei, ka viņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem un ka viņi nekļūs par uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā; vai arī

d) viņi ir ģimenes locekļi, kas pavada Savienības pilsoni vai ieceļo kopā ar Savienības pilsoni, kurš atbilst a), b) vai c) apakšpunktā minētajiem nosacījumiem.

2. Uzturēšanās tiesības, kas noteiktas 1. punktā, tiek attiecinātas arī uz ģimenes locekļiem, kas nav nevienas dalībvalsts pilsoņi, bet pavada Savienības pilsoni uzņēmējā dalībvalstī vai ieceļo kopā ar viņu, ja šis Savienības pilsonis atbilst 1. punkta a), b) vai c) apakšpunktā minētajiem nosacījumiem.”

7 Atbilstoši Direktīvas 2004/38 12. pantam “Ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību saglabāšana Savienības pilsoņa nāves vai izceļošanas gadījumā”:

“1. Neskarot šā punkta otro daļu, Savienības pilsoņa nāve vai izceļošana no uzņēmējas dalībvalsts neietekmē viņa/viņas ģimenes locekļu uzturēšanās tiesības tajā, ja viņi ir citas dalībvalsts valstspiederīgie.

Pirms pastāvīgas uzturēšanās tiesību iegūšanas attiecīgajām personām jāatbilst 7. panta 1. punkta a), b), c) vai d) apakšpunktā paredzētajiem nosacījumiem.

2. Neskarot šā punkta otro daļu, Savienības pilsoņa nāves dēļ viņa/viņas ģimenes locekļi uzturēšanās tiesības nezaudē, ja viņi nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgie un ir uzturējušies uzņēmējā dalībvalstī kā ģimenes locekļi vismaz vienu gadu līdz Savienības pilsoņa nāvei.

Pirms pastāvīgas uzturēšanās tiesību iegūšanas attiecīgajām personām ir jāpierāda, ka viņas ir darba ņēmēji vai pašnodarbinātas personas vai ka viņām ir iztikas līdzekļi, kas ir pietiekami pašiem un viņu ģimenes locekļiem, lai nekļūtu par slogu uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai, vai ka viņām ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums uzņēmējā dalībvalstī, vai ka viņas ir šīm prasībām atbilstīgas personas ģimenes locekļi, kuri jau apmetušies uzņēmējā dalībvalstī. Jēdziens "pietiekami līdzekļi" ir definēts 8. panta 4. punktā.

Šādi ģimenes locekļi saglabā savas uzturēšanās tiesības vienīgi personisku iemeslu dēļ.

3. Savienības pilsonim izceļojot no uzņēmējas dalībvalsts vai nomirstot, viņa/viņas bērni vai tas vecāks, kurš faktiski uzrauga bērnus, neatkarīgi no valstiskās piederības, ja bērni uzturas uzņēmējā dalībvalstī un ir reģistrēti izglītības iestādē, lai tajā mācītos, nezaudē uzturēšanās tiesības, līdz bērni ir pabeiguši mācības."

8 Direktīvas 2004/38 13. panta "Ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību saglabāšana šķiršanās, laulības atzīšanas par spēkā neesošu vai reģistrētu partnerattiecību izbeigšanas gadījumā" 2. punktā ir noteikts:

"Neskarot šā punkta otro daļu, Savienības pilsoņa šķiršanās, laulības atzīšanas par spēkā neesošu vai 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā minēto reģistrēto attiecību izbeigšanas gadījumā Savienības pilsoņa ģimenes locekļi, kuri nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgie, nezaudē uzturēšanās tiesības:

a) ja pirms šķiršanās pieteikuma iesniegšanas vai tādas procedūras uzsākšanas, kuras rezultātā laulība jāatzīst par spēkā neesošu, vai 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā minēto partnerattiecību izbeigšanas laulība vai reģistrētās partnerattiecības ir ilgušas vismaz trīs gadus, tostarp vienu gadu uzņēmējā dalībvalstī; vai

b) ja laulātie vai partneri, kas minēti 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā, vienojas [vai tiesas nolēmums paredz], ka laulātais vai partneris, kas nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgais, uzraudzīs [būs] Savienības pilsoņa bērnus [Savienības pilsoņa bērnu aizgādnieks]; vai

c) ja tas ir pamatots ar īpaši grūtiem apstākļiem, piemēram, persona ir ģimenē notikušas vardarbības upuris, ja vardarbība notikusi laulības vai reģistrēto partnerattiecību laikā; vai arī

d) ja laulātie vai partneri, kas minēti 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā, vienojas vai tiesas nolēmums paredz, ka laulātajam vai partnerim, kas nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgais, ir tiesības tikties ar nepilngadīgu bērnu, ja tiesa nolēmusi, ka ar bērnu jātiekas uzņēmējā dalībvalstī un tik ilgi, cik vien tas vajadzīgs.

Pirms pastāvīgas uzturēšanās tiesību iegūšanas attiecīgajām personām ir jāpierāda, ka viņas ir darba ņēmēji vai pašnodarbinātas personas vai ka viņām ir iztikas līdzekļi, kas ir pietiekami pašiem un viņu ģimenes locekļiem, lai nekļūtu par slogu uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai, vai ka viņām ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums uzņēmējā dalībvalstī, vai ka viņas ir šīm prasībām atbilstīgas personas ģimenes locekļi, kuri jau apmetušies uzņēmējā dalībvalstī. Jēdziens "pietiekami līdzekļi" ir definēts 8. panta 4. punktā.

Šādi ģimenes locekļi saglabā savas uzturēšanās tiesības vienīgi personisku iemeslu dēļ."

9 Minētās direktīvas 14. panta "Uzturēšanās tiesību saglabāšana" 2. punktā ir paredzēts:

"Savienības pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem 7., 12. un 13. pantā paredzētās uzturēšanās tiesības ir tikmēr, kamēr viņi atbilst minētajos pantos paredzētajiem nosacījumiem.

[..]"

Regula Nr. 1612/68

10 Regulas Nr. 1612/68 12. panta pirmajā daļā ir noteikts:

"Ja dalībvalsts pilsoņa, kas ir vai ir bijis nodarbināts citā dalībvalstī, bērni uzturas tās teritorijā, viņus uzņem vispārējās izglītības, mācekļa un profesionālās izglītības programmās ar tādiem pašiem nosacījumiem kā minētās valsts pilsoņus."

Valsts tiesības

11 No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkts valsts tiesībās tika transponēts ar *Immigration (European Economic Area) Regulations 2006* (2006. gada Noteikumi par imigrāciju Eiropas Ekonomikas zonā; turpmāk tekstā – "2006. gada noteikumi").

12 It īpaši atbilstoši 2006. gada noteikumu 10. panta 5. punktam attiecīgajai personai, lai šķiršanās gadījumā varētu saglabāt savas uzturēšanās tiesības, ir jāatbilst zināmiem nosacījumiem, tostarp nosacījumam par to, ka tā vairs nav vai nu personas, kas ir tiesīga uzturēties Apvienotajā Karalistē, vai Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstspiederīgā, kam šķiršanās brīdī bija pastāvīgas uzturēšanās tiesības, ģimenes locekle.

13 Saskaņā ar 2006. gada noteikumiem "persona, kas ir tiesīga uzturēties Apvienotajā Karalistē", ir EEZ valstspiederīgais, kas dzīvo Apvienotajā Karalistē kā darba meklētājs, darba ņēmējs, pašnodarbināta persona, persona, kas sevi uztur pati, vai students.

14 No iesniedzējtiesas nolēmuma arī izriet, ka atbilstoši valsts tiesībām bērna, uz kuru ir attiecināms Regulas Nr. 1612/68 12. pants, vecākam atvasinātās uzturēšanās tiesības ir piešķirtas atbilstoši 2006. gada noteikumu 15.A pantam, kurā būtībā ir paredzēts:

"(1) Persona (turpmāk tekstā – "P"), kas nav persona, uz kuru neattiecas prasība par uzturēšanās atļaujas nepieciešamību, un kas atbilst šo noteikumu (2), (3), (4), (4 A) vai (5) punktā paredzētajiem nosacījumiem, ir tiesīga uzturēties Apvienotajā Karalistē tik ilgi, kamēr P atbilst attiecīgajiem nosacījumiem.

[..]

(3) P atbilst šī punkta nosacījumiem, ja:

(a) P ir EEZ valstspiederīgā bērns (turpmāk tekstā – "EEZ valstspiederīgais vecāks");

(b) P dzīvoja Apvienotajā Karalistē brīdī, kad EEZ valstspiederīgais vecāks dzīvoja Apvienotajā Karalistē kā darba ņēmējs, un

(c) P mācās Apvienotajā Karalistē un bija tajā mācījies jau tajā brīdī, kad EEZ valstspiederīgais vecāks atradās Apvienotajā Karalistē.

(4) P atbilst šī punkta nosacījumiem, ja:

(a) P aizgādībā ir persona, kura atbilst (3) punktā minētajiem nosacījumiem (turpmāk tekstā – "attiecīgā persona"), un

(b) attiecīgā persona nevarēs turpināt iegūt izglītību Apvienotajā Karalistē, ja P būs jāatstāj valsts.

[..]"

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

15 *NA* ir Pakistānas pilsone, kura 2003. gada septembrī noslēdza laulību ar *KA*, Vācijas valstspiederīgo, un 2004. gada martā pāris pārcēlās uz Apvienoto Karalisti.

16 Vēlāk laulāto attiecības pasliktinājās. *NA* kļuva par vairāku vardarbības ģimenē gadījumu upuri.

17 *KA* 2006. gada oktobrī pameta laulāto kopīgo dzīvesvietu un 2006. gada decembrī izceļoja no Apvienotās Karalistes.

18 Kamēr *KA* uzturējās Apvienotajā Karalistē, viņš bija darba ņēmējs vai pašnodarbināta persona.

19 Pārim ir divas meitas – *MA* un *IA*. Viņas abas ir dzimušas Apvienotajā Karalistē attiecīgi 2005. gada 14. novembrī un 2007. gada 3. februārī, un viņām ir Vācijas pilsonība.

20 *KA* apgalvoja, ka ir šķīries no *NA* ar *talaq*, kas tika pasludināts Karači (Pakistāna) 2007. gada 13. martā. *NA* 2008. gada septembrī uzsāka laulības šķiršanas procesu Apvienotajā Karalistē. Laulības šķiršana stājās spēkā 2009. gada 4. augustā. *NA* tika piešķirtas pilnīgas aizgādības tiesības pār abiem bērniem.

21 *MA* un *IA* mācās skolā Apvienotajā Karalistē attiecīgi no 2009. gada janvāra un 2010. septembra.

22 Ar lēmumu, kas pieņemts, izvērtējot *NA* iesniegto lūgumu ar mērķi saņemt pastāvīgas uzturēšanās tiesības Apvienotajā Karalistē, uzturēšanās jomā kompetentā iestāde iekšlietu ministra personā nolēma, ka *NA* nav tiesību uzturēties Apvienotajā Karalistē.

23 *NA* celtā prasība par šo lēmumu tika noraidīta.

24 *NA* vērsās *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* (Augstākā tiesa (Imigrācijas un patvēruma lietu palāta), Apvienotā Karaliste), kura izvērtēja trīs juridiskos pamatus, ko *NA* bija izvirzījusi sava pieteikuma par uzturēšanās tiesībām Apvienotajā Karalistē pamatojumam.

25 Pirmkārt, šī tiesa nosprieda, ka *NA* nav tiesību uz uzturēšanās tiesību saglabāšanu Apvienotajā Karalistē, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punktu, jo šķiršanās brīdī *KA* šajā dalībvalstī vairs neīstenoja savas Līgumos noteiktās tiesības; šis nosacījums izriet no minētās tiesību normas, kā arī 1985. gada 13. februāra sprieduma *Diatta* (267/83, EU:C:1985:67).

26 *NA*, savukārt uzskatot, ka šāds nosacījums saistībā ar viņas tiesībām atsaukties uz uzturēšanās tiesību saglabāšanu atbilstoši Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punktam nav ticis paredzēts, šajā ziņā iesniedza apelācijas sūdzību par šo nolēmumu iesniedzējtiesā.

27 Otrkārt, *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* (Augstākā tiesa (Imigrācijas un patvēruma lietu palāta) nosprieda, ka *NA* tomēr ir uzturēšanās tiesības Apvienotajā Karalistē, kas izriet no Savienības tiesībām atbilstoši, pirmkārt, LESD 20. pantam, kā to ir interpretējusi Tiesa 2011. gada 8. marta spriedumā *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124), un, otrkārt, atbilstoši Regulas Nr. 1612/68 12. pantam.

28 Iekšlietu ministrs iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā par *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* (Augstākā tiesa (Imigrācijas un patvēruma lietu palāta) spriedumu šajā daļā. Atzīstot to tiesību pastāvēšanu, kas *MA* un *IA* kā Savienības pilsonēm izriet no LESD 20. un 21. panta, iekšlietu ministrs, pamatojoties uz 2013. gada 10. oktobra spriedumu *Alokpa* un *Moudoulou* (C-86/12, EU:C:2013:645), uzskata, ka šīs tiesības būtu pārkāptas tikai tad, ja *MA* un *IA* būtu "faktisks pienākums atstāt Savienības teritoriju kopumā", un šis nosacījums šajā gadījumā nav izpildīts, jo šiem bērniem ir tiesības uzturēties dalībvalstī, kuras pilsonība tiem ir, proti, Vācijas Federatīvajā Republikā. Attiecībā uz uzturēšanās tiesībām, kas ir pamatotas ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, iekšlietu ministrs apgalvo, ka šajā tiesību normā ir prasīts, ka vecākam, kas ir Savienības pilsonis, ir jāatrodas uzņemošajā dalībvalstī brīdī, kad bērns ir uzsācis mācības, un arī šis nosacījums šajā gadījumā nav ticis izpildīts.

29 Treškārt un visbeidzot, *Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber)* (Augstākā tiesa (Imigrācijas un patvēruma lietu palāta), uzskatot, pirmkārt, ka, ja *NA* tiktu atteiktas uzturēšanās tiesības Apvienotajā Karalistē, tas liktu viņas bērniem *MA* un *IA* atstāt šo dalībvalsti kopā ar viņu māti, ciktāl viņai ir piešķirta pilnīga aizgādība pār bērniem, un, otrkārt, ka ar šo bērnu izraidīšanas pasākumu tiktu pārkāptas viņu tiesības, kas izriet no 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta, apmierināja *NA* atbilstoši šai tiesību normai celto prasību. Iekšlietu ministrs neiesniedza apelācijas sūdzību par šo nolēmuma daļu.

30 Šādos apstākļos *Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division)* (Apelācijas tiesa (Anglija un Velsa) (Civillietu palāta), Apvienotā Karaliste) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai trešās valsts valstspiederīgajai, kas ir Savienības pilsoņa bijusī laulātā, lai saglabātu uzturēšanās tiesības atbilstoši Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punktam, ir jāspēj pierādīt, ka viņas bijušais laulātais ir izmantojis ar Līgumiem piešķirtās tiesības uzņemošajā dalībvalstī viņu šķiršanās laikā?

2) Vai Savienības pilsonim ir atbilstoši Savienības tiesībām piešķirtas tiesības uzturēties uzņemošajā dalībvalstī atbilstoši LESD 20. un 21. pantam, ja vienīgā valsts Savienībā, kurā pilsonim ir tiesības uzturēties, ir viņa pilsonības valsts, lai arī ar kompetentas tiesas nolēmumu ir ticis konstatēts, ka viņa izraidīšana no uzņemošās dalībvalsts uz viņa pilsonības valsti pārkāptu viņa tiesības atbilstoši [Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas] 8. pantam un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. pantam?

3) Ja attiecīgais Savienības pilsonis, par kuru ir runa otrajā jautājumā, ir bērns, vai vecākam, kurš ir šī bērna vienīgais aizgādnieks, ir atvasinātas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, ja bērnam būtu jāpavada savs vecāks viņa izraidīšanas no uzņemošās dalībvalsts gadījumā?

4) Vai bērnam ir tiesības uzturēties uzņemošajā dalībvalstī saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu (tagad Regulas Nr. 492/2011 10. pants), ja bērna vecāks, kurš ir Savienības pilsonis un kurš ir bijis nodarbināts uzņemošajā dalībvalstī, ir pārtraucis uzturēšanos uzņemošajā dalībvalstī, pirms bērns sāk iet skolā šajā valstī?"

Par prejudiciāliem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

31 Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka trešās valsts valstspiederīgais, kurš ir šķīries no Savienības pilsoņa un laulības ar viņu laikā ir cietis no vardarbības ģimenē, var saglabāt savas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, pamatojoties uz šo tiesību normu, ja šķiršanās ir notikusi pēc laulātā, kas ir Savienības pilsonis, izceļošanas no šīs dalībvalsts.

32 Saskaņā ar Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunktu laulības šķiršana nenozīmē Savienības pilsoņa ģimenes locekļu, kuriem nav dalībvalsts pilsonības, uzturēšanās tiesību zaudēšanu, "ja tas ir pamatots ar īpaši grūtiem apstākļiem, piemēram, persona ir ģimenē notikušas vardarbības upuris, ja vardarbība notikusi laulības vai reģistrēto partnerattiecību laikā".

33 Ir jāizvērtē, kādi ir šīs tiesību normas piemērošanas nosacījumi, tostarp, vai tādā gadījumā kā pamatlietā, kad trešās valsts valstspiederīgais savas laulības laikā ir bijis ģimenē notikušas vardarbības upuris, ko ir īstenojis Savienības pilsonis, no kura viņš ir šķīries, šim Savienības pilsonim atbilstoši Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punktam ir jāuzturas uzņemošajā dalībvalstī līdz šķiršanās brīdim, lai minētais valstspiederīgais varētu atsaukties uz šīs direktīvas 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunktu.

34 Šajā ziņā attiecībā uz Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktu Tiesa jau ir nospriedusi, ka, ja laulātais, kas ir Savienības pilsonis, pirms šķiršanās procesa sākšanas datuma atstāj uzņemošo dalībvalsti, lai apmestos citā dalībvalstī vai trešajā valstī, laulātā, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, atvasinātās uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punktu, izbeidzas laulātā, kas ir Savienības pilsonis, izceļošanas brīdī, un līdz ar to tās vairs nevar tikt saglabātas, pamatojoties uz šīs direktīvas 13. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktu (šajā ziņā skat. spriedumu, 2015. gada 16. jūlijs, *Singh* u.c., C-218/14, EU:C:2015:476, 62. punkts).

35 Šādos apstākļos laulātā, kas ir Savienības pilsonis, izceļošana jau ir izraisījusi laulātā, kas ir trešās valsts valstspiederīgais un ir palicis uzņemošajā dalībvalstī, uzturēšanās tiesību zudumu. Vēlāks laulības šķiršanas pieteikums nevar atjaunot šīs tiesības, jo Direktīvas 2004/38 13. pantā ir runa tikai par pastāvošu uzturēšanās tiesību "saglabāšanu" (šajā ziņā skat. spriedumu, 2015. gada 16. jūlijs, *Singh* u.c., C-218/14, EU:C:2015:476, 67. punkts).

36 Šajā ziņā Tiesa ir nospriedusi, ka trešās valsts valstspiederīgā laulātajam, Savienības pilsonim, saskaņā ar Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punktu ir jāuzturas uzņemošajā dalībvalstī līdz datumam, kad sākas laulības šķiršanas process, lai šis trešās valsts valstspiederīgais varētu atsaukties uz savu tiesību uzturēties šajā dalībvalstī saglabāšanu, pamatojoties uz šīs direktīvas 13. panta 2. punktu (skat. spriedumu, 2015. gada 16. jūlijs, *Singh* u.c., C-218/14, EU:C:2015:476, 66. punkts).

37 Šie apsvērumi ir piemērojami arī pamatlietas apstākļiem, ciktāl ir runa par Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunkta interpretāciju.

38 Būtībā ir jāņem vērā, ka šis noteikums ir daļa no Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta, un tādēļ minētais noteikums ir jāinterpretē nevis autonomi, bet gan ievērojot pašu 13. panta 2. punkta pirmo daļu.

39 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka, lai noteiktu Savienības tiesību normas piemērojamību, ir jāņem vērā gan tās formulējums, gan konteksts, gan arī tās mērķi (skat. spriedumu, 2013. gada 10. oktobris, *Spedition Welter*, C-306/12, EU:C:2013:650, 17. punkts).

40 Gan no Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta nosaukumā, gan tekstā izmantotā formulējuma izriet, ka to uzturēšanās tiesību saglabāšana, uz kurām atbilstoši šai tiesību normai ir tiesības tiem Savienības pilsoņa ģimenes locekļiem, kuriem nav kādas dalībvalsts pilsonības, tostarp ir paredzēta šķiršanās gadījumā un ka līdz ar to, ja šajā tiesību normā paredzētie nosacījumi ir izpildīti, šķiršanās nerada šo uzturēšanās tiesību zudumu.

41 Runājot par šīs tiesību normas kontekstu, Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkts ir izņēmums no principa, ka saskaņā ar Direktīvu 2004/38 tiesības ieceļot un uzturēties dalībvalstī ir nevis visiem trešo valstu valstspiederīgajiem, bet gan tikai tiem, kuri ir tāda Savienības pilsoņa "ģimenes locekļi" šīs direktīvas 2. panta 2. punkta izpratnē, kas ir izmantojis savas tiesības uz brīvu pārvietošanos, apmetoties dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kuras pilsonība viņam ir, kas ir Tiesas pastāvīgajā judikatūrā paredzēts princips (šajā ziņā skat. spriedumu, 2015. gada 16. jūlijs, *Singh* u.c., C-218/14, EU:C:2015:476, 51. punkts).

42 Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punktā ir paredzēti izņēmuma gadījumi, kad šķiršanās nerada attiecīgo trešo valstu valstspiederīgo uzturēšanās tiesību zudumu atbilstoši Direktīvai 2004/38, lai gan pēc to šķiršanās minētie valstspiederīgie vairs neatbilst šīs direktīvas 7. panta 2. punktā paredzētajiem nosacījumiem, tostarp nosacījumam par Savienības pilsoņa "ģimenes locekļa" statusu šīs direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē.

43 Jāpiebilst, pirmkārt, ka Direktīvas 2004/38 12. pantā, kurš konkrēti attiecas uz ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību saglabāšanu Savienības pilsoņa nāves vai izceļošanas gadījumā, šī Savienības pilsoņa ģimenes locekļu, kuriem nav kādas dalībvalsts pilsonības, uzturēšanās tiesības ir paredzētas tikai Savienības pilsoņa nāves, nevis viņa izceļošanas no uzņemošās dalībvalsts gadījumā.

44 Otrkārt, tādējādi ir jākonstatē, ka, pieņemot šo direktīvu, Savienības likumdevējs ir atturējies Savienības pilsoņa izceļošanas no uzņemošās dalībvalsts gadījumā paredzēt kādu tādu īpašu aizsardzību, tostarp īpaši grūto Savienības pilsoņa ģimenes locekļu, kuriem nav kādas dalībvalsts pilsonības, apstākļu dēļ, kura būtu analoģiska Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta c) apakšpunktā paredzētajai aizsardzībai.

45 Visbeidzot, runājot par Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta mērķi, šī tiesību norma atbilst šīs direktīvas preambulas 15. apsvērumā paredzētajam mērķim sniegt juridisko aizsardzību ģimenes locekļiem, ja notiek šķiršanās, laulība tiek atzīta par spēkā neesošu vai reģistrētas partnerattiecības tiek izbeigtas, šajā ziņā veicot pasākumus, lai nodrošinātu, ka šādos apstākļos ģimenes locekļi, kas jau uzturas uzņemošās dalībvalsts teritorijā, saglabā savas uzturēšanās tiesības personisku iemeslu dēļ.

46 Šajā ziņā no Direktīvas 2004/38 rašanās vēstures, konkrētāk no priekšlikuma Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā (COM/2001/0257, galīgā redakcija) pamatojuma izklāsta, izriet, ka atbilstoši Savienības tiesībām, kas bija spēkā pirms Direktīvas 2004/38 pieņemšanas, šķirtajam laulātajam varēja tikt liegtas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī.

47 Šajā kontekstā šajā direktīvas priekšlikumā ir precizēts, ka attiecīgās tiesību normas, kura ir kļuvusi par Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punktu, mērķis ir sniegt zināmu tiesisko aizsardzību tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kuru uzturēšanās tiesības ir atkarīgas no ģimenes saitēm, ko rada laulība, un kuri šī iemesla dēļ varētu piedzīvot šantāžu ar laulības šķiršanu, un ka šāda aizsardzība ir nepieciešama tikai par galīgu atzītas šķiršanās gadījumā, jo *de facto* šķiršanās gadījumā laulātā, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, uzturēšanās tiesības nekādi netiek ietekmētas.

48 No iepriekš minētā ir secināms, ka no Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta formulējuma, konteksta un mērķa izriet, ka šīs tiesību normas īstenošanas, tostarp no Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunkta izrietošo tiesību īstenošanas, nosacījums ir ieinteresēto personu šķiršanās.

49 No tā arī izriet, ka Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunkta interpretācija, saskaņā ar kuru trešās valsts valstspiederīgais var pamatoti atsaukties uz tiesībām, kas izriet no šīs tiesību normas, ja viņa laulātais, Savienības pilsonis, ir uzturējies uzņemošajā dalībvalstī saskaņā ar Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punktu, nevis līdz šķiršanās procesa tiesā uzsākšanas datumam, bet, vēlākais, līdz brīdim, kad notika vardarbības ģimenē gadījumi, ir pretrunā burtiskai, sistēmiskai un teleoloģiskai Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta interpretācijai.

50 Līdz ar to, ja, kā tas ir pamatlietā, trešās valsts valstspiederīgais savas laulības laikā ir cietis no vardarbības ģimenē, ko ir īstenojis Savienības pilsonis, no kura viņš ir šķīries, šim Savienības pilsonim atbilstoši Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punktam ir jābūt dzīvojušam uzņemošajā dalībvalstī līdz šķiršanās procesa uzsākšanas brīdim, lai minētajam valstspiederīgajam būtu tiesības atsaukties uz šīs direktīvas 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunktu.

51 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka trešās valsts valstspiederīgajam, kas ir šķīries no Savienības pilsoņa un laulības ar viņu laikā ir cietis no vardarbības ģimenē, nav tiesību uz viņa uzturēšanās tiesību saglabāšanu uzņemošajā dalībvalstī atbilstoši šai tiesību normai, ja šķiršanās process tiesā ir ticis uzsākts pēc laulātā, kas ir Savienības pilsonis, izceļošanas no šīs dalībvalsts.

Par ceturto jautājumu

52 Ar savu ceturto jautājumu, kurš ir jāizskata kā otrais, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Regulas Nr. 1612/68 12. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka bērnam un bērna vecākam, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais un kuram ir pilnīga aizgādība pār bērnu, ir uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī atbilstoši šai tiesību normai tādā situācijā kā pamatlietā, kurā otrs no vecākiem ir Savienības pilsonis un ir strādājis šajā dalībvalstī, bet ir pārtraucis tajā uzturēties, pirms bērns tajā sāka iet skolā.

53 Saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, ja dalībvalsts pilsoņa, kas ir vai ir bijis nodarbināts citā dalībvalstī, bērni uzturas tās teritorijā, viņus uzņem vispārējās izglītības, mācekļa un profesionālās izglītības programmās ar tādiem pašiem nosacījumiem kā minētās dalībvalsts pilsoņus.

54 Migrējošo darba ņēmēju bērnu tiesības uz pieeju izglītībai uzņemošajā dalībvalstī atbilstoši šai tiesību normai ir atkarīgas no iepriekšējas attiecīgā bērna apmešanās uz dzīvi uzņemošajā dalībvalstī, kā dēļ bērni, kuri kā migrējoša darba ņēmēja ģimenes locekļi ir apmetušies uz dzīvi uzņemošajā dalībvalstī, tāpat kā migrējoša darba ņēmēja bērni, kuri kopš savas dzimšanas dzīvo dalībvalstī, kurā viņa tēvs vai māte ir vai ir bijuši nodarbināti, var prasīt šādas tiesības uz pieeju izglītībai šajā dalībvalstī (šajā ziņā skat. spriedumu, 2010. gada 23. februāris, *Teixeira*, C-480/08, EU:C:2010:83, 45. punkts).

55 Regulas Nr. 1612/68 12. panta mērķis it īpaši ir nodrošināt, lai darba ņēmēja, kurš ir kādas dalībvalsts pilsonis, bērni, pat ja viņš vairs neveic algotu darbu uzņemošajā dalībvalstī, varētu uzsākt un vajadzības gadījumā – pabeigt savu izglītību šajā dalībvalstī (spriedums, 2010. gada 23. februāris, *Teixeira*, C-480/08 EU:C:2010:83, 51. punkts).

56 Tādējādi, kā tas izriet no Regulas Nr. 1612/68 12. panta redakcijas, šīs tiesības attiecas ne tikai uz pašreizējo migrējošo darba ņēmēju bērniem, bet arī uz bijušo migrējošo darba ņēmēju bērniem. No tā izriet, ka bērnu tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz pieeju izglītībai nav atkarīgas no apstākļa, vai viņu tēvs vai māte uzņemošajā dalībvalstī saglabā migrējoša darba ņēmēja statusu (šajā ziņā skat. spriedumu, 2010. gada 23. februāris, *Teixeira*, C-480/08, EU:C:2010:83, 50. punkts).

57 Turklāt Tiesa ir nospriedusi, ka tiesības, kuras bērniem izriet no Regulas Nr. 1612/68 12. panta, nav atkarīgas no to vecāku uzturēšanās uzņemošajā dalībvalstī tiesībām, ciktāl šajā tiesību normā ir vienīgi prasīts, lai bērns dzīvotu dalībvalstī ar saviem vecākiem vai vienu no tiem, kamēr vismaz viens no vecākiem tur uzturas kā darba ņēmējs (šajā ziņā skat. spriedumu, 2010. gada 23. februāris, *Ibrahim* un *Secretary of State for the Home Department*, C-310/08, EU:C:2010:80, 40. punkts).

58 Šajā ziņā, atzīstot, ka bijušo migrējošo darba ņēmēju bērni var turpināt mācības uzņemošajā dalībvalstī, kad to vecāki vairs tur neuzturas, nozīmē šiem bērniem atzīt uzturēšanās tiesības, kuras ir neatkarīgas no to vecāku uzturēšanās tiesībām, jo šīs tiesības ir balstītas uz minēto 12. pantu (spriedums, 2010. gada 23. februāris, *Ibrahim* un *Secretary of State for the Home Department*, C-310/08, EU:C:2010:80, 41. punkts).

59 Tādējādi no Tiesas judikatūras izriet, ka Regulas Nr. 1612/68 12. pantā, lai bērnam varētu būt šajā tiesību normā paredzētās tiesības, netiek prasīts, lai vecāks, kurš ir bijušais migrējošais darba ņēmējs, vēl joprojām dzīvotu uzņemošajā dalībvalstī brīdī, kad bērns uzsāk mācības vai studijas, nedz arī lai šis vecāks turpinātu uzturēties minētās dalībvalsts teritorijā šo mācību vai studiju laikā.

60 Šajā gadījumā no iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka *KA*, prasītājas pamatlietā laulātais, dzīvoja Apvienotajā Karalistē kā darba ņēmējs vai pašnodarbināta persona kopš pāra ierašanās šajā dalībvalstī līdz pat brīdim, kad *KA* izceļoja no Apvienotās Karalistes, proti, laikposmā no 2004. gada marta līdz 2006. gada decembrim.

61 No iesniedzējtiesas nolēmuma arī izriet, ka *MA* un *IA*, pāra meitas, ir dzimušas Apvienotajā Karalistē un dzīvo šajā dalībvalstī kopš savas dzimšanas.

62 Līdz ar to *MA* un *IA* kā bijušā migrējošā darba ņēmēja bērni, kuri kopš savas dzimšanas dzīvo dalībvalstī, kurā viņu tēvs ir bijis nodarbināts, atbilst nosacījumiem, kuriem ir jābūt uzpildītiem, lai varētu atsaukties uz Regulas Nr. 1612/68 12. pantu.

63 Tādējādi tādos apstākļos kā pamatlietā bijušā darba ņēmēja bērnam, kurš kopš savas dzimšanas dzīvo uzņemošajā dalībvalstī, ir tiesības, pirmkārt, uzsākt vai turpināt mācības šajā dalībvalstī atbilstoši Regulas Nr. 1612/68 12. pantam un, otrkārt, līdz ar to arī uzturēšanas tiesības atbilstoši šai pašai tiesību normai. Tam, vai vecāks, bijušais migrējošais darba ņēmējs, dzīvo vai vairs nedzīvo minētajā dalībvalstī datumā, kad šis bērns uzsāka mācības, nav nekādas nozīmes šajā ziņā.

64 Visbeidzot saskaņā ar Tiesas judikatūru tiesības uz piekļuvi izglītībai nozīmē, ka migrējošā darba ņēmēja vai bijušā migrējošā darba ņēmēja bērnam ir patstāvīgas uzturēšanās tiesības, ja šis bērns vēlas mācīties uzņemošajā dalībvalstī, kā arī to, ka atbilstošas uzturēšanās tiesības pienākas vecākam, kurš faktiski nodrošina šī bērna aizgādību (spriedums, 2013. gada 13. jūnijs, *Hadj Ahmed*, C-45/12, EU:C:2013:390, 46. punkts).

65 Tādos apstākļos kā pamatlietā, kur bērniem saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu ir tiesības turpināt mācīties uzņemošajā dalībvalstī, lai arī tas no vecākiem, kam ir aizgādības tiesības pār viņiem, riskē zaudēt savas uzturēšanās tiesības, ja šim vecākam viņa bērnu izglītības iegūšanas laikā tiktu atteikta iespēja palikt uzņemošajā dalībvalstī, tas varētu bērniem liegt tiesības, ko viņiem ir piešķīris Savienības likumdevējs (šajā ziņā skat. spriedumu, 2002. gada 17. septembris, *Baumbast* un *R*, C-413/99, EU:C:2002:493, 71. punkts).

66 Šajā gadījumā no iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka *NA* ir ieguvusi pilnīgas aizgādības tiesības pār saviem bērniem.

67 Līdz ar to *NA* kā vecākam, kurš faktiski nodrošina *MA* un *IA* aizgādību, arī ir uzturēšanās tiesības atbilstoši Regulas Nr. 1612/68 12. pantam.

68 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz ceturto jautājumu ir jāatbild, ka Regulas Nr. 1612/68 12. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka bērnam un bērna vecākam, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais un kuram ir pilnīga aizgādība pār bērnu, ir uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī atbilstoši šai tiesību normai tādā situācijā kā pamatlietā, kurā otrs no vecākiem ir Savienības pilsonis un ir strādājis šajā dalībvalstī, bet ir pārtraucis tajā dzīvot, pirms bērns tajā ir uzsācis mācības.

Par otro un trešo jautājumu

69 Ar savu otro un trešo jautājumu, kuri ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai LESD 20. un/vai 21. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar tiem uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī ir piešķirtas gan nepilngadīgam Savienības pilsonim, kurš kopš savas dzimšanas dzīvo šajā dalībvalstī, kuras pilsonības viņam nav, gan arī vecākam, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais un kuram ir pilnīga aizgādība pār minēto nepilngadīgo personu, ja attiecīgajām ieinteresētajām personām ir uzturēšanās tiesības minētajā dalībvalstī atbilstoši valsts vai starptautiskajām tiesībām.

70 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru ar LESD 20. pantu ikvienai personai, kurai ir kādas dalībvalsts pilsonība, ir piešķirts Savienības pilsoņa statuss, kas ir dalībvalstu pilsoņu pamatstatuss (skat. spriedumus, 2001. gada 20. septembris, *Grzelczyk*, C-184/99, EU:C:2001:458, 31. punkts, un 2011. gada 8. marts, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, EU:C:2011:124, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

71 Pamatojoties uz to, Tiesa jau ir nospriedusi, ka LESD 20. pants nepieļauj tādus valsts pasākumus, kuru rezultātā Savienības pilsoņiem tiek atņemta iespēja faktiski izmantot tiesības, kas piešķirtas saskaņā ar viņu kā Savienības pilsoņu statusu (spriedums, 2011. gada 8. marts, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, EU:C:2011:124, 42. punkts).

72 Kritērijam saistībā ar faktisku tiesību, kas piešķirtas sakarā ar Savienības pilsoņu statusu, izmantošanas liegšanu ir ļoti īpašs raksturs, ciktāl tas attiecas uz situācijām, kurās, lai gan nav piemērojamas sekundārās tiesības attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgo uzturēšanās tiesībām, izņēmuma kārtā uzturēšanās tiesības nevar tikt atteiktas trešās valsts valstspiederīgajam, kurš ir Savienības pilsoņa ģimenes loceklis, jo pretējā gadījumā netiktu ievērota Savienības pilsonības, kāda piemīt šim pēdējam minētajam pilsonim, lietderīgā ietekme, ja šāda atteikuma gadījumā Savienības pilsonim faktiski būtu jāpamet Savienības teritorija kopumā, tādējādi liedzot viņam iespēju efektīvi izmantot ar šo statusu piešķirtās tiesības (skat. spriedumu, 2011. gada 15. novembris, *Dereci* u.c., C-256/11, EU:C:2011:734, 66. un 67. punkts).

73 Tādā situācijā kā pamatlietā vispirms ir jāņem vērā, ka gan prasītājai pamatlietā, gan viņas meitām ir uzturēšanās tiesības Apvienotajā Karalistē atbilstoši Regulas Nr. 1612/68 12. pantam, kā tas ir ticis konstatēts šī sprieduma 68. punktā.

74 Tomēr šajā lietā nav izpildīts pirmais nosacījums, kam ir jābūt izpildītam, lai varētu atsaukties uz uzturēšanās tiesībām uzņemošajā dalībvalstī atbilstoši LESD 20. pantam, kā to ir interpretējusi Tiesa 2011. gada 8. marta spriedumā *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124), proti, tas, ka ieinteresētajai personai nav uzturēšanās tiesību šajā dalībvalstī atbilstoši Savienības atvasinātajām tiesībām.

75 Attiecībā uz LESD 21. pantu ir jāatgādina, ka atbilstoši šai tiesību normai ikvienam Savienības pilsonim ir tiesības uzturēties dalībvalstu teritorijā, "ievērojot Līgumos noteiktos ierobežojumus un nosacījumus, kā arī to īstenošanai paredzētos pasākumus".

76 It īpaši šādi ierobežojumi un nosacījumi ir Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punktā paredzētie, tostarp tas, ka ir jābūt pietiekamiem līdzekļiem, lai nekļūtu par uzņemošās dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā, un visaptverošam veselības apdrošināšanas segumam šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta izpratnē.

77 Šajā ziņā Tiesa jau ir nospriedusi, ka šajā tiesību normā ietvertais vārds "ir" nepieciešamie līdzekļi ir jāinterpretē tādējādi, ka pietiek ar to, ka Savienības pilsoņiem ir šādi līdzekļi, un šajā normā nav prasības par šo līdzekļu izcelsmi, proti, tos var nodrošināt tostarp trešās valsts valstspiederīgais (spriedums, 2015. gada 16. jūlijs, *Singh* u.c., C-218/14, EU:C:2015:476, 74. punkts).

78 No tā izriet, ka, ciktāl *MA* un *IA* vai nu pašas, vai ar savas mātes starpniecību atbilst šajā direktīvā, tostarp tās 7. panta 1. punktā, paredzētajiem nosacījumiem – kas ir jāizvērtē iesniedzējtiesai –, viņām kā Vācijas pilsonēm var būt uzturēšanās tiesības Apvienotajā Karalistē atbilstoši LESD 21. pantam un Direktīvai 2004/38.

79 Visbeidzot Tiesa ir nospriedusi, ka, ja LESD 21. pantā un Direktīvā 2004/38 ir piešķirtas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī citas dalībvalsts nepilngadīgam pilsonim, kurš atbilst šīs direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā paredzētajiem nosacījumiem, tad šīs pašas tiesību normas ļauj vecākam, kura aizgādībā faktiski ir šis pilsonis, uzturēties kopā ar viņu uzņemošajā dalībvalstī (šajā ziņā skat. spriedumu, 2013. gada 10. oktobris, *Alokpa* un *Moudoulou*, C-86/12, EU:C:2013:645, 29. punkts).

80 Faktiski Tiesa ir konstatējusi, ka, neļaujot vecākam, kurš ir kādas dalībvalsts vai trešās valsts valstspiederīgais un kura aizgādībā faktiski ir nepilngadīgs Savienības pilsonis, kam atbilstoši LESD 21. pantam un Direktīvai 2004/38 ir piešķirtas uzturēšanās tiesības, uzturēties kopā ar šo valstspiederīgo uzņemošajā dalībvalstī, tiktu pilnībā laupīta šī Savienības pilsoņa uzturēšanās tiesību lietderīgā iedarbība, jo nepilngadīga bērna uzturēšanās tiesību izmantošana obligāti nozīmē, ka šim bērnam ir tiesības būt kopā ar personu, kuras aizgādībā bērns faktiski atrodas, un ka tāpēc šai personai ir jābūt iespējai dzīvot kopā ar bērnu uzņemošajā dalībvalstī šīs uzturēšanās laikā (skat. spriedumus, 2004. gada 19. oktobris, *Zhu* un *Chen*, C-200/02, EU:C:2004:639, 45. punkts, un 2013. gada 10. oktobris, *Alokpa* un *Moudoulou*, C-86/12, EU:C:2013:645, 28. punkts).

81 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz otro un trešo jautājumu ir jāatbild šādi:

— LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī netiek piešķirtas nedz nepilngadīgam Savienības pilsonim, kurš kopš savas dzimšanas dzīvo šajā dalībvalstī, kuras pilsonības viņam nav, nedz vecākam, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais un kuram ir pilnīga aizgādība pār minēto nepilngadīgo personu, ja tiem ir uzturēšanās tiesības šajā dalībvalstī atbilstoši kādam Savienības atvasināto tiesību noteikumam;

— LESD 21. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to minētajam nepilngadīgam Savienības pilsonim tiek piešķirtas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, ja viņš atbilst Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punktā paredzētajiem nosacījumiem, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai. Ja tas tā ir, šajā pašā tiesību normā vecākam, kuram ir faktiska aizgādība pār šo Savienības pilsoni, ir ļauts uzturēties kopā ar to uzņemošajā dalībvalstī.

Par tiesāšanās izdevumiem

82 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

1) **Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvas 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK, 13. panta 2. punkta pirmās daļas c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka**

trešās valsts valstspiederīgajam, kas ir šķīries no Savienības pilsoņa un laulības ar viņu laikā ir cietis no vardarbības ģimenē, nav tiesību uz viņa uzturēšanās tiesību saglabāšanu uzņemošajā dalībvalstī atbilstoši šai tiesību normai, ja šķiršanās process tiesā ir ticis uzsākts pēc laulātā, kas ir Savienības pilsonis, izceļošanas no šīs dalībvalsts;

2) **Padomes 1968. gada 15. oktobra Regulas (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā 12. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka bērnam un vecākam, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais un kuram ir pilnīga aizgādība pār bērnu, ir uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī atbilstoši šai tiesību normai tādā situācijā kā pamatlietā, kurā otrs no vecākiem ir Savienības pilsonis un ir strādājis šajā dalībvalstī, bet ir pārtraucis tajā uzturēties, pirms bērns tajā sāka iet skolā;**

3) **LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī netiek piešķirtas nedz nepilngadīgam Savienības pilsonim, kurš kopš savas dzimšanas dzīvo šajā dalībvalstī, kuras pilsonības viņam nav, nedz vecākam, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais un kuram ir pilnīga aizgādība pār minēto nepilngadīgo personu, ja tiem ir uzturēšanās tiesības šajā dalībvalstī atbilstoši kādam Savienības atvasināto tiesību noteikumam;**

LESD 21. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to minētajam nepilngadīgam Savienības pilsonim tiek piešķirtas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, ja viņš atbilst Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punktā paredzētajiem nosacījumiem, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai. Ja tas tā ir, šajā pašā tiesību normā vecākam, kuram ir faktiska aizgādība pār šo Savienības pilsoni, ir ļauts uzturēties kopā ar to uzņemošajā dalībvalstī.

[Paraksti]